

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

โรคโควิด-19 ระบาดตั้งแต่ต้นปี และเชื้อไวรัสมีผลกระทบมหาศาล ทั้งสุขภาพประชากรโลก เศรษฐกิจ ธุรกิจเสียหาย ผู้คนตกงาน รายได้ลดลง และแน่นอนสถานการณ์ดังกล่าว นักการตลาด ไม่พลาดที่จะทำวิจัยตลาด สืบหาความเห็นของผู้บริโภคเพื่อนำมารายงานให้รัฐ เอกชน ภาคธุรกิจ ภาคประชาชนรับทราบ ผู้อำนวยการอาวุโสองค์กรลูกค้าสัมพันธ์ บริษัท อีปซอสส์ (ไทยแลนด์) จำกัด ได้หยิบผลสำรวจผลกระทบที่เกิดขึ้นในช่วงโควิดที่ผ่านมา โดยสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริโภค อายุ 18 ปีขึ้นไป ครอบคลุมประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์และเวียดนาม จำนวน 500 คนในแต่ละประเทศ ระหว่างวันที่ 18 กันยายน ถึงวันที่ 22 กันยายน 2563 และพบประเด็นน่าสนใจ ด้านผลกระทบต่อรายได้และมุมมองต่ออนาคต เมื่อเทียบช่วงที่โควิดระบาดอย่างรุนแรงกับช่วงเดือนพฤษภาคมปีนี้ พบว่าประชาชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีรายได้ครัวเรือนที่ดีขึ้น โดยอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่เห็นการเพิ่มขึ้นของรายได้ครัวเรือนมากที่สุด สำหรับประเทศไทยพบว่าสัดส่วนของประชากรไทยที่รายได้ลดลงก่อนช่วงโควิดลดลงจาก 84% ในเดือนพฤษภาคม มาอยู่ที่ 77% ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม 77% นี้ยังถือได้ว่าเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูงหากเทียบกับค่าเฉลี่ยของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่โดยรวม 89% ของประชาชนในภูมิภาคยังคงค่อนข้างมีความกังวลต่อการกลับมาของสถานการณ์แพร่ระบาด เพราะหากสถานการณ์เลวร้ายลง มีความเป็นไปได้สูงที่รัฐบาลจะนำมาตรการล็อกดาวน์กลับมาใช้ ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อรายได้ของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (อิชณาติ วุฒินากุล :ออนไลน์)

สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ แห่งประเทศญี่ปุ่น ขณะทรงดำรงพระยศเป็นมกุฎราชกุมาร ได้น้อมเกล้าฯ ถวายลูกปลาปลาน้ำจืดในตระกูลทิลาเปีย (tilapia) มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Tilapia nilotica* แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2508 จำนวน 25 คู่ ในการนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำไปเลี้ยงไว้ที่บ่อปลาบริเวณสวนจิตรลดา โดยปลาดังกล่าวสามารถเจริญเติบโตขยายพันธุ์อย่างรวดเร็ว และวันที่ 17 มีนาคม 2509 ได้พระราชทานชื่อปลาชนิดนี้ว่า “ปลานิล” และทรงพระราชทานพันธุ์ปลาที่เพาะเลี้ยงกว่า 10,000 ตัว แก่กรมประมง เพื่อนำไปให้สถานีประมงจังหวัดต่างๆ เพาะเลี้ยงขยายพันธุ์แจกจ่ายให้ประชาชนนำไปเลี้ยงพร้อมกับปล่อยลงในแหล่งน้ำทั่วไปให้ขยายพันธุ์ตามธรรมชาติ เป็นแหล่งอาหารโปรตีนของชุมชนสำหรับการบริโภค

ต่อไป จากปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 (COVID-19) ก่อให้เกิดอุบัติเหตุการฉีกความไม่มั่นคง ทางแรงงานและทางสังคม ผู้คนเกิดอาการหวาดระแวง เกิดการเหยียดเชื้อชาติถึงขั้นจับไล่และทำร้ายร่างกาย เกิดการกักตุนอาหารและสินค้าอุปโภคบริโภค มาตรการต่าง ๆ ที่รัฐบาลออกมาช่วยเหลือ ช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้ประชาชนได้ในระดับหนึ่ง แต่ในระยะยาวนั้นรัฐบาลไม่สามารถนำเงินภาษีของประชาชนมาแจกจ่าย ให้ได้ตลอดชีวิต การพึ่งพาตัวเองจึงเป็นสิ่งจำเป็น ประชาชนต้องปรับเปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตให้เหมาะสมกับ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ประหยัด อดออม และหันกลับมาดำรงชีวิตอย่างพอมี พอกิน การมีอาชีพเสริมหรืออาชีพหลักอีกหนึ่ง อย่างการเลี้ยงปลานิล น่าจะเป็นอีกทางเลือกในการเป็นทางรอดของไทยในการฝ่าวิกฤตโควิด-19 ครั้งนี้ไปได้ เพราะปลานิล เป็นปลาที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว เป็นที่นิยมของผู้บริโภค สามารถเลี้ยงได้ทุกสภาพในท้องถิ่นต่างๆ ทำให้มีผู้เลี้ยงเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันแนวโน้มกระแสความนิยมในการบริโภคปลานิล มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ เนื่องจากปลานิลเป็นปลาที่มีถิ่นกำเนิดดั้งเดิมอยู่ในแถบ บริเวณลุ่มน้ำไนล์ในบริเวณแอฟริกาตะวันออกจนถึงบริเวณลุ่มน้ำไนล์ตะวันตก บริเวณลุ่มน้ำเซนกาลและ ไนเจอร์ ปลานิลเป็นปลาที่มีศักยภาพสูงมากในด้านการเพาะเลี้ยง เนื่องจากมีเนื้ออร่อยกว่าปลาน้ำจืดชนิดอื่น หลายชนิด สามารถกินอาหารธรรมชาติได้หลากหลายไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ทั้งในน้ำจืดและน้ำกร่อยสามารถมีชีวิตอยู่ได้ในอุณหภูมิน้ำ 10 - 40 องศาเซลเซียสและสามารถปรับตัวให้อยู่ในสภาพที่ถูกกักขังในที่แคบ เช่น บ่อเลี้ยงหรือกระชังได้และสามารถเจริญเติบโตได้ดีเหมือนในธรรมชาติ ด้วยคุณสมบัติดังกล่าว ปลานิลจึงถูกนำมาเพาะเลี้ยงในบ่อและกระชังในหลายประเทศเกือบทั่วโลก ยกเว้นประเทศที่มีอุณหภูมิหนาวจัดเท่านั้น ปลานิลสามารถทดแทนการขาดแคลนโปรตีนจาก เนื้อสัตว์ในบางประเทศที่แห้งแล้งหรือทุรกันดารได้เป็นอย่างดีจนได้ชื่อว่า "Aquatic Chicken" ปลานิลจึงกลายเป็นปลาที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจสูงในหลายประเทศ (เสนห์ ผลประสิทธิ์, 2552)

ปัจจุบันการเพาะเลี้ยงปลานิลในประเทศไทยมี การขยายตัวไปทั่วประเทศจนกลายเป็นปลาน้ำจืดที่มี มูลค่าทางเศรษฐกิจเป็นอันดับ 1 ของประเทศ ในปี 2561 ผลผลิตของฟาร์มสัตว์น้ำจืดซึ่งมีปริมาณรวม 425,837 ตัน มูลค่ารวมทั้งสิ้น 26,202.50 ล้านบาท พบว่า ปลานิล (ปลานิลและทับทิม) เป็นสัตว์น้ำจืด ที่ผลิตได้มากที่สุดมีปริมาณรวมทั้งสิ้นถึง 216,600 ตัน คิดเป็นร้อยละ 50.86 ของปริมาณการผลิตทั้งหมด มีมูลค่า 10,141.49 ล้านบาท ก่อให้เกิดสร้างงาน สร้างอาชีพเป็นวงจรต่างๆ ตั้งแต่โรงเพาะฟัก บริษัทผลิตอาหาร เกษตรกรผู้เลี้ยง ผู้ค้าปัจจัยการผลิต คนจับปลา ห้องเย็น ตลอดจนผู้ค้าในตลาดต่างๆขึ้นอย่างมากมาย (กองนโยบายและแผนพัฒนาการประมง กรมประมง, 2561) ในปี 2561 ประเทศไทยมีผลผลิตปลานิลจากการเพาะเลี้ยงจำนวน 216,600 ตัน เป็นผลผลิตจากการเลี้ยงใน

บ่อจำนวน 186,829 ตัน ในนาจำนวน 255 ตัน ในร่องสวนจำนวน 2,993 ตัน และในกระชังจำนวน 26,523 ตัน (กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง กรมประมง, 2561) ปัจจุบันปลานิลของจังหวัดลำปาง ที่จำหน่ายในตลาดส่วนใหญ่ จะนำเข้ามาจากจังหวัดใกล้เคียง อาทิเช่น จังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา ทั้งนี้ จังหวัดลำปางมีความต้องการไม่เพียงพอต่อการผลิต เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดลำปางทำการประมงเป็นอาชีพรองและทำในลักษณะการทำประมงแบบยังชีพ แต่จังหวัดลำปางได้มีแผนนโยบายส่งเสริมและพัฒนาให้จังหวัดเป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ สินค้า การเกษตรให้ได้มาตรฐานปลอดภัยและมีคุณภาพที่โดดเด่นของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับจังหวัดลำปาง รวมทั้งได้มุ่งเน้นส่งเสริมช่องทางการตลาดของสินค้าเกษตรปลอดภัยเพื่อสร้างการยอมรับทั้งภายในและภายนอก สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและเครือข่ายผู้ผลิตให้ดำรงชีพได้อย่างมั่นคง และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการผลิตภาคเกษตรกรรมให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับต้นทุนการผลิต โดยปัจจุบันได้ส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงปลานิลใน กระชังบ่อดินสู่มาตรฐานความปลอดภัย จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงปลานิลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เพื่อทราบความคุ้มค่าของการเลี้ยงปลานิล

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงปลานิลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงต้นทุนผลตอบแทนการเลี้ยงปลานิลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
2. ผู้ที่ลงทุนเลี้ยงปลานิลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปางสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปพิจารณาลดต้นทุน และหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการเลี้ยงปลานิลสามารถแข่งขันและเพิ่มยอดกำไรนำไปสู่คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
3. ผู้ที่สนใจลงทุนการเลี้ยงปลานิลสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปพิจารณาลงทุนได้

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงปลานิลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ด้านเนื้อหา

- 1.1 การศึกษาสภาพทั่วไป
- 1.2 ต้นทุนของการเลี้ยงปลานิล
- 1.3 ผลตอบแทนของการเลี้ยงปลานิลโดยวิเคราะห์ในด้านระยะเวลาต้นทุน อัตราส่วน
ผลตอบแทนจากการลงทุนมูลค่าปัจจุบันสุทธิ และจุดคุ้มทุน
2. ด้านประชากรการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงปลานิลโดยกลุ่ม
ประชากรของการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเพาะเลี้ยง
สัตว์น้ำ (GAP กรมประมง) ขอบข่ายการเลี้ยงปลาน้ำจืด (ปลานิล) ในเขตอำเภอเมืองลำปาง
จำนวน 11 ราย
3. ด้านขอบเขตเวลาการศึกษาระยะเวลาการศึกษาเดือน กันยายน 2563 ถึง เดือน สิงหาคม 2564
4. ด้านพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษา การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงปลานิล
โดยกลุ่มประชากรของการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (GAP กรมประมง) ขอบข่ายการเลี้ยงปลาน้ำจืด (ปลานิล) ในเขตอำเภอเมือง
ลำปาง

1.5 นิยามศัพท์

ต้นทุน หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการการเลี้ยงปลานิลที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเพาะเลี้ยง
สัตว์น้ำ (GAP กรมประมง) ขอบข่ายการเลี้ยงปลาน้ำจืด (ปลานิล) ในเขตอำเภอเมืองลำปาง จังหวัด
ลำปาง

ผลตอบแทน หมายถึง รายรับที่เกิดจากการขายปลานิลที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเพาะเลี้ยงสัตว์
น้ำ (GAP กรมประมง) ขอบข่ายการเลี้ยงปลาน้ำจืด (ปลานิล) ในเขตอำเภอเมืองลำปาง โดยคิด
ผลตอบแทน ประกอบด้วย ระยะเวลาต้นทุน อัตราส่วนผลตอบแทนจากการลงทุนมูลค่าปัจจุบันสุทธิ
และจุดคุ้มทุน

ปลานิล ปลานิล (ชื่อสามัญ Nile Tilapia และชื่อวิทยาศาสตร์ (Oreochromis niloticus) เป็นปลาน้ำ
จืดที่อาศัยในแหล่งน้ำจืดรวมทั้งบริเวณชายทะเลที่น้ำกร่อยจัดเป็นปลาที่เพาะเลี้ยงง่ายเติบโตเร็วมีปริมาณเนื้อมาก
และรสชาติดีนิยมนำไปแปรรูปในอุตสาหกรรมอาหารเพื่อการบริโภคภายในประเทศและการส่งออก